

Factsheet

Discipline: Ontploffbare Oorlogsresten
Onderwerp: Haven Oost te Ommen
Datum: 31-03-2021
Projectnummer: 376757

Administratieve gegevens

Opdrachtgever:	Gemeente Ommen
Provincie:	Overijssel
Gemeente:	Ommen
Adres:	Haven Oost te Ommen

Aanleiding

Context Factsheet:	Ontwikkeling nieuwe woonbuurt
Geplande ingreep:	Grondroerende werkzaamheden ten behoeve van de ontwikkeling van een nieuwe woonbuurt, zoals de aanleg ondergrondse infrastructuur, fundering, enz.

Figuur 1 Projectlocatie

Brononderzoek

De mogelijke aanwezigheid van explosieven in de ondergrond houdt in Nederland over het algemeen verband met de Tweede Wereldoorlog. Handelingen die leidden tot Ontploffbare Oorlogsresten in de bodem betroffen bijvoorbeeld het afwerpen van vliegtuigbommen, beschietingen vanuit de lucht/vanaf het water/op het land, het neerstorten van vliegtuigen, gevechten tijdens de begin-, tussen- en eindfase van de Tweede Wereldoorlog, het dumpen van munitie en het verdedigen van gebieden met mijnevelden, e.d.

Indien er bij voorgenomen (graaf)werkzaamheden een redelijk vermoeden bestaat op het aantreffen van Ontploffbare Oorlogsresten (OO) in de (water)bodem dient een vooronderzoek conform de CS-VROO uitgevoerd te worden. Dit wordt voorgeschreven door de vereniging voor Explosieven Opsporing (VEO) en is verankerd in de bouwprocesbepalingen in het Arbobesluit en de V&G-voorbereidingsfase.

Bij het opstellen van een factsheet wordt een beperkte hoeveelheid historische gegevens verzameld om vast te stellen of er sprake is van een 'redelijk vermoeden' op het aantreffen van OO in de (water-)bodem.

Ontwikkeling locatie	De projectlocatie is gelegen tussen de Haven Oost en de Ommerstraat. De locatie bestaat voornamelijk uit industriegebied inclusief een deel braakliggend terrein. Aansluitend aan het terrein is de begraafplaats gelegen. De huidige staat van de projectlocatie is grotendeels veranderd ten opzichte van de periode van de Tweede Wereldoorlog. Afgezien van de begraafplaats bestond de locatie geheel uit landbouwgronden. Tevens bevond zich aan de westzijde van de projectlocatie het Ommerkanaal. Na de Tweede Wereldoorlog maakten schippers steeds meer bezwaar tegen het vervoer van vracht via het smalle en ondiepe kanaal naar Ommen. Ondanks het uitbaggeren in de jaren '50 is het kanaal in 1964 voor de scheepvaart gesloten. Sindsdien heeft het kanaal weer een functie ten behoeve van de afwatering van het gebied. De haven in Ommen en het tracé langs de Rotbrink zijn midden jaren '60 gedempt. Dit is ook zichtbaar op de vergelijking tussen de overzichtskaart en de luchtfoto, zoals opgenomen in de bijlage 1 en 2.
-----------------------------	---

Inval mei 1940	Tijdens de Duitse inval in mei 1940 was het doel van de Duitse troepen om zo snel mogelijk de Vesting Holland in te nemen. Aan Nederlandse zijde van de grens lagen enkel de waarschuwingslijn en iets verder in het land in gelegen de weerstandslijnen. De echte verdediging vond plaats rondom de Vesting Holland, dus langs de Grebbelinie (bij Utrecht) en de Wonsstelling (voor de Afsluitdijk). Via Hardenberg en Meppel trokken er Duitse troepen op richting het laatst genoemde doel. Er hebben zich bij deze inval geen grondgevechten afgespeeld in Ommen of de directe omgeving hiervan.
-----------------------	---

Bevrijding 1945	Op 30 maart 1945 was de frontlijn gelegen tussen Arnhem en Nijmegen. In de daarop volgende twee weken werden grote delen van Noordoost-Nederland in rap tempo bevrijd. De <i>2nd Canadian Infantry Division</i> trok op via de lijn Doetinchem-Holten-
------------------------	--

Ommen-Hoogeveen richting Groningen. Ommen werd zonder gevechten op 11 april 1945 bevrijd, waarna de geallieerden dezelfde dag nog doorreden en ook Hoogeveen bevrijden (zie bijlage 3).

V1 en V2 inslagen

Er is een melding van een V2 inslag bekend nabij de projectlocatie. Het gebied rondom Ommen staat ook bekend om het feit dat er meerdere permanente lanceerlocaties gesitueerd waren. Uit de *Flight Reports* blijkt ook dat de aanvoer- en lanceerlocaties van de V1 en V2 raketten doelwit waren van luchtaanvallen.

Beschikbare luchtfoto

Zowel bij de Duitse inval in mei 1940 als bij de bevrijding in 1945 hebben er zich ter plaatse van de projectlocatie geen gevechten afgespeeld. Het grondgebied van de huidige gemeente Ommen werd op 11 april 1945 bevrijd. De locatie is weergegeven op een luchtfoto afkomstig uit het archief van de WUR (bijlage 2). Op foto van 24 februari 1945 (1,5 maand voor de bevrijding) is de locatie en haar omgeving goed zichtbaar. Er bevindt zich binnen de projectlocatie een verstoring op het maaiveld wat mogelijk oorlog gerelateerd is. Dit dient verder onderzocht te worden of dit mogelijk de inslag van de V2 betreft of een andere oorlog gerelateerde verstoring.

Vliegtuigcrashes

Het verliesregister, opgesteld door Studiegroep Luchtoorlog 1939-1945, ontsluit informatie over een groot aantal vliegtuigcrashes. Er worden twee vliegtuigcrashes beschreven, een Wellington op 27 april 1941 en een B-17 op 13 november 1943, welke mogelijk er ter hoogte van de projectlocatie en haar directe omgeving zijn neergekomen.

Militair erfgoed

Op de militaire erfgoedkaart is op de locatie geen boven- en ondergronds militair erfgoed opgemerkt. De locatie is niet gesitueerd binnen een als operatieterrein of verdedigingslinie aangemerkt gebied.

Gemeente Ommen

De gemeente beschikt niet over een OO-bodembelastingkaart.

Cultuurhistorisch Centrum Ommen

De historische vereniging van Ommen heeft een overzicht van de gebeurtenissen in Ommen tijdens WOII opgemaakt. Hieronder zijn mogelijk relevante oorlogshandelingen opgenomen.

1940

10 mei 1940: Bezetting door Duitsland.

Crash van een Wellington bommenwerper en de eerste bommen ontploffen op Ommer grondgebied.

1941

27 april 1941: Arriën, crash Wellington (Dammen, Trundie, Reid, Graham, Jacobs, Channing).

18 mei 1941: Varsen, 3 Britse bommen ontploffen.

13 augustus 1941: Beerzerhaar, bom.

31 oktober 1941: Arriën, 8 bommen ontploft.

1942

Een grote bommenwerper stort neer. Vier doden in Ommen begraven.

20 juni 1942: Arriërveld, crash Stirling; 4 Engelse vliegers komen om het leven Arthur Buckley, Douglas A. Melville, Peter Nixey en Wilfred E. Pearson

Veel materiele schade door lukraak geloste bommen. Vliegtuigen waren beschadigd.

26 juni 1942: Lemelerberg, bos- en heidebrand t.g.v. brandbommen. Lemele, 2 bommen ontploft (Ramerman).

Beerzerhaar, 3 bommen ontploft.

22 augustus 1942: Lemelerveld, brandbommen.

1943

13 november 1943: Stegeren/Junne, B-17 bommenwerper ontploft, 7 inzittende komen om.

13 november 1943: Laarbrug, crash P-47.

In Beerzerveld komen bommen neer. In Witharen raakt een boerderij door bommen in brand. In Lemelerveld stort een Duitse jager neer. Vlieger komt om.

12 december 1943: Arriën, enkele niet ontplofte bommen neergekomen. Beerzerhaar, vliegtuig neergestort.

16 december 1943: Witharen, boerderij door brandbommen in brand.

1944

30 januari 1944: Lemelerveld, crash Me-109G6, Bähr komt om.

Bij luchtgevechten worden 7 Duitse jagers neergeschoten. 3 komen in Ommen neer. Sommer ligt nog in de buurt van de crash. Brandes is in 1977 geborgen. In de Regge een Amerikaanse vlieger die te vroeg is gesprongen.

10 februari 1944, Beerzerveld, crash 2 x Me-109G6, Brandes en Sommer beiden dood.

10 februari 1944: Junne, crash Me-109G6, Posemann dood.

21 februari 1944: Laarbrug, geallieerde vlieger in de Regge (dood).

Het NS-station Ommen wordt door vliegtuigen aangevallen. In Dalmsholte maakt vliegtuig noodlanding; vlieger ontkomt, maar wordt later gepakt en bij de Woeste Hoeve op 7 maart 1945 doodgeschoten.

8 maart 1944: Ommen, beschieting NS-station; enkele geallieerde vliegers opgepakt.

29 juni 1944: Ommen, Seigers, Dam en Jansen opgepakt; geallieerde vliegers opgepakt; spoorlijn beschoten..

11 september 1944: Eerde, crash P51-D, Loughheed dood..

Er vinden steeds meer luchtaanvallen plaats. Kamp Erika wordt aangevallen. Nieuwebrug, caféhouder gedood en raakt een arbeider gewond en overlijdt later.

1945

14 januari 1945: Ommen, bombardement omgeving NS-station en spoorlijn tevens Kamp Erika (3 doden en 29 gewonden).

14 januari 1945: Nieuwebrug, luchtaanval, 2 doden.

In Lemelerveld ontploft een bom op een boerderij. Boer, vrouw en knecht komen om. In de Wolfskuilstraat raakt een woning door een bom in brand. In Arriën wordt het kamp van de NAD geraakt.

3 februari 1945: Lemelerveld, boerderij gebombardeerd, 3 doden.

Ommen, bommen op het station. Arriën, bommen op het NAD-kamp. Beerzerveld, schip beschoten. Stegeren, dropping Evert.

In Stegeren komt een V2 neer. Spoorlijn Zwolle-Ommen-Emmen wordt meermalen aangevallen. In Dalmsholte raken kinderen gedood en gewond door het spelen met gevonden munitie.

19 februari 1945: Stegeren, V2 ontploft.

25 februari 1945: Ommen, aanval op de spoorlijn. Kinderen spelen met munitie; 2 doden en gewonden.

5, 14, 15 en 19 maart 1945: Ommen, bommen op NS-station en spoorlijn.

Regelmatig luchtaanvallen door geallieerden op alle verkeer. In Stegeren worden geheim agenten gedropt.

26 maart 1945: Lemelerveld, bommen op schepen Overijssels kanaal.

30 maart 1945: Ommen, luchtaanval op weg Ommen-Zwolle, 1 dode.

31 maart 1945: Ommen, crash P51-D, Foster.

6 april 1945: Ommen, eerste contact Canadezen; twee Canadese militairen komen om op de Stationsweg. Terugtrekking en brug over de Regge Nieuwebrug opgeblazen.

10 april 1945: Beschieting door de Canadezen op Ommen. Twee inwoners raken zwaar gewond; 1 overlijdt en de ander de volgende dag. In Dalmsholte wordt een boer op het land dodelijk getroffen.

11 april 1945: Ommen, Vechtbrug opgeblazen, bevrijding Ommen door de Canadezen.

Conclusie en Aanbevelingen

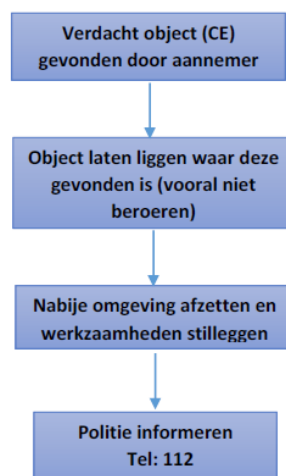
Er zijn via algemeen toegankelijke bronnen in beperkte mate aanleidingen gevonden dat er tijdens de oorlog gebeurtenissen hebben plaatsgevonden waarbij mogelijk OO in het gebied achter gebleven zijn.

Aangezien de uitvoering van de maatregelen inhoudt dat de bodem geroerd wordt, dient, in het kader van de ARBO-wet, een volledig vooronderzoek OO conform de huidige wet- en regelgeving (CS-VROO) onderzoek uitgevoerd te worden om een veilige werkomgeving te kunnen creëren.

Hierbij wordt opgemerkt dat werkzaamheden welke worden uitgevoerd in naoorlogs reeds geroerde grond of werkzaamheden waarbij de grond niet geroerd wordt, regulier kunnen worden uitgevoerd zonder aanvullend vooronderzoek OO. Dus als er aangetoond kan worden dat de projectlocatie reeds geheel geroerd, kunnen de grondroerende werkzaamheden tot de geroerde diepte regulier worden uitgevoerd. Indien dit niet met zekerheid kan worden aangetoond, verdient het dan ook altijd de aanbeveling om alvorens grondroerende werkzaamheden te gaan uitvoeren, een vooronderzoek conform CS-VROO te laten uitvoeren.

Slotwoord

Voorliggende factsheet is een product welke niet is uitgevoerd volgens het 'Certificatieschema Vooronderzoek en Risicoanalyse Ontplobbare Oorlogsresten' CS-VROO uitgevoerd. Opgemerkt wordt dat er tijdens de uitvoering altijd aandacht dient te zijn voor het aantreffen van onverwachte zaken en dat grondroerend personeel op de hoogte dient te zijn van het protocol voor toevalsvondsten. Indien tijdens het werk gestuit wordt op zaken die lijken op OO dient het werk altijd terstond gestaakt te worden en een deskundige geraadpleegd te worden. Het bellen van 112 is de meest eenvoudige route vanaf de werkplek naar een deskundige.

Ten aanzien van de ontplofbare oorlogsresten zijn zowel de opdrachtgever als de opdrachtnemer verantwoordelijk voor de veiligheid van het uitvoerende personeel en de projectomgeving. Voor heel Nederland geldt dat er een risico is op toevalsvondsten. De

uitvoerende partij en werknemers dienen op de hoogte te zijn van de OO gerelateerde risico's.

Het thema dient verankerd te zijn in het kwaliteitssysteem of in het V&G-plan. Zo mag de opdrachtgever van de opdrachtnemer verwachten dat deze periodiek een toolbox OO verzorgt voor al haar grondroerende en uitvoerende personeel. Behandeld dient te worden: wat zijn OO en hoe om te gaan met een toevallige vondst. Dit om de veiligheid van de werknemer en de projectomgeving te vergroten.

Opsteller: J. Verburg, adviseur OO

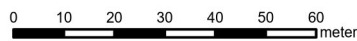
Gecontroleerd. J. Palma, projectleider Bodem & ondergrond

Bijlage 1. Overzichtskaart projectlocatie

Legenda

 Onderzoeksgebied

Overzichtskaart onderzoeksgebied
Haven Oost te Ommen

Opdrachtgever: Gemeente Ommen
Projectnummer: 376757

Status: Definitief
Versie: 1.0
Datum: 31-3-2021
Schaal: 1:1.500
Formaat: A3

Getekend: ES - Gecontroleerd en akkoord: JP
Paraaf:

Bijlage 2. Situering luchtfoto

Esri Nederland, Community Map Contributors

Legenda

 Onderzoeksgebied

0 10 20 30 40 50 60 meter

Inventarisatiekaart Haven Oost te Ommen

Opdrachtgever: Gemeente Ommen
Projectnummer: 376757

Status: Definitief
Versie: 1.0
Datum: 31-3-2021
Schaal: 1:1.500
Formaat: A3

Getekend: ES - Gecontroleerd en akkoord: JP
Paraaf:

SWECO

Bijlage 3. Bevrijding Noordoost-Nederland

